

Det som händer om dina fjäderfän drabbas av
Newcastlesjuka eller fågelinfluensa

Inledning

Den här informationen är riktad till dig med kommersiella besättningar med fjäderfä. Det är viktigt att du känner till vad som händer om din besättning drabbas av Newcastlejuka eller högpatogen fågelinfluensa, sjukdomar som enligt djurhälsolagen klassas som A-sjukdomar dvs sjukdomar som ska bekämpas. Informationen i detta dokument ska ge dig bättre möjlighet att förbereda dig för att hantera situationen. Du kan skapa en egen beredskapsplan utifrån den här informationen och på det sättet minska stressen och öka effektiviteten om din gård skulle drabbas. För att både kunna förebygga och bekämpa sjukdomen effektivt är det nödvändigt att känna till sjukdomens symtom, vilka smittvägar som kan vara aktuella och hur lång tid virus överlever i omgivningen. Myndighetspersoner som kommer att kontakta dig, ger råd och anvisningar för att förhindra att sjukdomen sprids och för att din gård ska saneras på ett korrekt sätt.

Innehåll

Det som händer om dina fjäderfän drabbas av Newcastlejukan eller fågelinfluensa	1
Inledning	2
Om Newcastlejuka.....	5
Smittvägar	5
Symtom	5
Om fågelinfluensa	6
Smittvägar	6
Symtom	6
Så lång tid överlever virus som orsakar Newcastlejuka och fågelinfluensa	7
Om din besättning är misstänkt smittad eller smittad	8
Det här händer på din gård om den misstänks vara drabbad av Newcastlejuka eller högpatogen fågelinfluensa	8
Vad gör veterinären på din gård.....	9
Innan provsvaret kommer	10
Det här händer efter att du fått besked om att proverna är positiva	11
Det här är du som djurägare ansvarig för.....	11
Det här är den ansvariga veterinärens uppgifter.....	12
Så går processen till	12
Avlivning av djur	12
Så genomför du en preliminär desinficering	13
Desinfektionsmedel.....	14
Gårdsbesök.....	14
Så sanerar du	15
Så hanterar du avfall.....	16
Så hanterar du gödsel	17
Så hanterar du tvättvatten.....	17
Kontroll av utförd sanering	18
Insättning av nya djur och åtgärder under 21 dagar efter insättning	18
Det här händer runt om din gård	18
Då friförklaras Sverige.....	20
Medialt intresse	20
Jordbruksverkets kommunikationskanaler	20

Ersättning – en viktig fråga för dig	20
Förlorat djurvärde	20
Ersättning för smittrening	21
Ersättning för produktionsbortfall.....	21
Det som inte ingår i ersättningen	21
Då kan du söka ersättning	21
Det ska din ansökan innehålla.....	22
Om roller och aktörer	23
Jordbruksverkets roll när din gård drabbas av en sjukdom som ska bekämpas ..	23
Andra aktörer och deras roll vid ett utbrott.....	23
Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA).....	23
Länsstyrelsen.....	24
Livsmedelsverket	24
Branschorganisationer.....	24
LRF	24
Kommunen.....	24
Myndighet för samhällsskydd och beredskap - MSB	24
Naturvårdsverket.....	24
Regionens smittskyddsenshet	24
Aktuell lagstiftning	25

Om Newcastlejuka

Newcastlejuka (ND) är en allvarlig och mycket smittsam sjukdom hos fjäderfä och fåglar i fångenskap. Sjukdomen kan orsaka allvarliga utbrott hos tamhöns, kalkoner och andra hönsfåglar. Ankor och gäss kan också smittas men det är sällan man ser allvarligare utbrott hos dessa arter.

Newcastlejuka orsakas av ett virus, aviärt paramyxovirus typ-1 (APMV-1). För att infektionen hos fjäderfä ska klassificeras som Newcastlejuka krävs att viruset har vissa sjukdomsframkallande egenskaper, vilket fastställs med analys av virusets arvs massa.

Viruset förekommer hos vilda fåglar som kan vara bärare utan att själva drabbas av sjukdom och på så sätt bidra till smittspridning. När viruset orsakar utbrott hos vilda duvor benämns sjukdomen som duvpest.

Sverige har status som ”fritt från ND utan vaccination”. vilket innebär att det inte är tillåtet att vaccinera mot sjukdomen. Inom EU vaccinerar idag alla länder utom Sverige, Norge och Finland fjäderfä mot Newcastlejuka. Brevduvor och utställningsduvor vaccineras inom alla EU-länder.

Smittvägar

Virus sprids framför allt genom direktkontakt med sjuka fåglar eller symtomlösa smittbärare. Smittan kan också spridas indirekt via kontaminerade föremål som till exempel redskap, kläder, transportlådor, foder, lastbilar, damm, fjädrar och ägg. Vindburen överföring har setts över korta avstånd (upp till cirka 60 meter).

Symtom

Viruset angriper nervsystemet, andningsorganen och tarmen hos fåglarna. Symtomen varierar mycket beroende på bland annat fåglarnas art, ålder och vilken virusvariant som drabbat fåglarna.

I de senaste utbrotten av Newcastlejuka i Sverige har få eller inga direkta sjukdomssymtom setts på djuren, medan äggproduktion har påverkats kraftigt. Hos drabbade fåglar ses ett eller flera av följande symtom: kraftigt sänkt äggproduktion, ägg utan skal (så kallade hinn- eller skinnägg) eller äggskal med pigmentförändringar. Ökad dödlighet kan förekomma. I de fall djuren visar symptom på sjukdom ses problem med andning och/eller hosta, ibland även diarré. Symtom från centrala nervsystemet ses som förlamning av vingar och ben, vridning av nacken, kramper och cirkelgång.

➔ **Om dina djur uppvisar symtom av denna typ, kontakta veterinären!**

Newcastlejuka är inte farligt för människor.

Om fågelinfluensa

Aviär influensa (AI), även benämnd fågelinfluensa, orsakas av influensavirus typ A och är en av de allvarligaste sjukdomarna som finns hos fjäderfä. Den kan ge upphov till plötsliga sjukdomsutbrott med mycket hög dödlighet hos fåglar. Vilda fåglar, särskilt vattenlevande fåglar, kan vara bärare av influensavirus utan att bli sjuka. Det är därför viktigt att hålla dina fjäderfän skilda från vilda fåglar.

Det finns många stammar av AI-virus och de kan klassificeras i två kategorier utifrån sin sjukdomsframkallande förmåga:

- Lågpatogena virus (LPAI) har en lägre sjukdomsframkallande förmåga och ger milda eller inga symtom hos smittade fåglar
- Högpatorgena virus (HPAI) kan orsaka allvarliga kliniska symtom och/eller mycket hög dödlighet hos smittade fåglar.

Smittvägar

Smittvägarna för fågelinfluensa är de samma som för Newcastlesjuka, direkt eller indirekt kontakt med smittade fåglar eller deras träck och kroppsvätskor.

Symtom

Symtomen som kan förekomma liknar de som ses vid Newcastlesjuka. För influensa har virusets egenskaper, om det är hög- eller lågpatorgent virus som infekterat fåglarna, stor betydelse för graden av symtom det orsakar.

I utbrotten av högpatorgen fågelinfluensa som förekommit i Sverige har kraftigt ökad dödlighet varit det symtom man sett.

Ett utbrott av högpatorgen fågelinfluensa karakteriseras ofta av mycket plötsligt insättande sjukdom med många fåglar som dör akut, ibland så snabbt att de inte hinner visa andra symtom. I de fall andra symtom förekommer kan det vara: kraftigt nedsatt allmäntillstånd, sänkt äggproduktion och ägg utan skal (så kallade hinn- eller skinnägg) samt minskad aptit och diarré. Svullet huvud och kam samt blödningar på benen kan ibland också ses. Dödligheten varierar men kan uppgå till 50-100 procent. Fåglar infekterade med lågpatorgena stammar kan vara helt symtomfria, eller ha visa lindriga former av de ovan nämnda symtomen.

➔ **Om dina djur uppvisar symtom av denna typ, kontakta veterinären!**

En del fågelinfluensavirus kan orsaka mild sjukdom hos människor med ögoninfektion och/eller övergående influensaliknande symptom. EFSA (den europeiska livsmedelssäkerhetsmyndigheten) rekommenderar att den som varit i kontakt med sjuka eller döda fåglar och som inom en 10-dagars period får något av dessa symptom ska kontakta sjukvården. Det är då viktigt att informera sjukvården om kontakten med sjuka eller döda fåglar.

Man ska alltid vara noga med hygien och använda skyddskläder och handskar när man hanterar sjuka eller döda fåglar.

Så lång tid överlever virus som orsakar Newcastlesjuka och fågelinfluensa

Hur länge dessa virus kvarstår i miljön påverkas av många faktorer, såsom

- den ursprungliga mängden virus,
- temperatur,
- exponering för solljus,
- närvaron av biologiskt material
- pH, och
- vilken virusvariant det rör sig om.

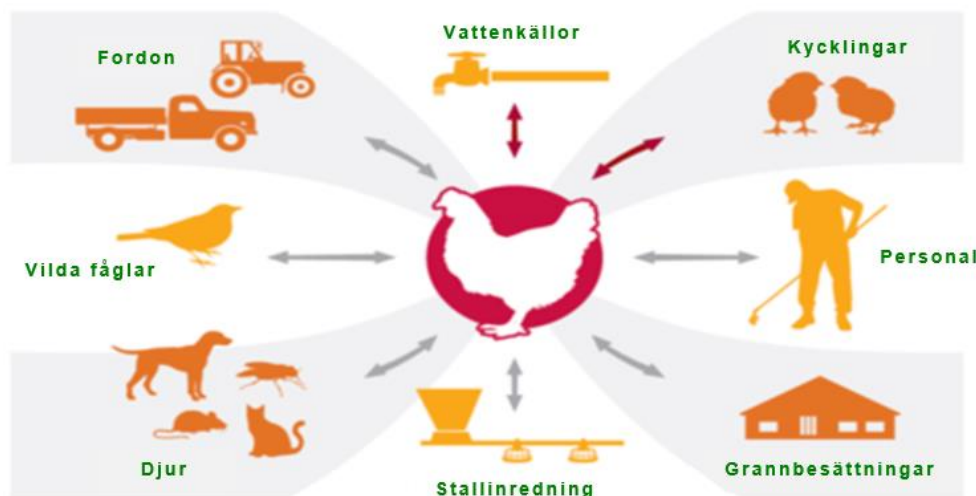
Virus överlever längre i miljön vid låga temperaturer, i skydd från solljus och i skydd av biologiskt material såsom ägg, träck och fjädrar.

Det är svårt att exakt ange hur länge virus kvarstår livskraftiga i miljön i en besättning eftersom det påverkas av flera olika faktorer. I direkt solljus utan skydd klarar sig dessa virus bara i 30 minuter, i rumstemperatur utan skyddande omgivning dagar till veckor, i svala och fuktiga omgivningar i månader och i fryst fågelkött eller i skydd av fjädrar och äggvita kan de klara sig i många månader.

Tänk på!

- ➔ Att biosäkerhetsrutiner är det bästa verktyg du har som kan minska introduktion av sjukdomar från vilda fåglar till din besättning.
- ➔ Att minimera risker för direkt och indirekt kontakt med vilda fåglar och deras träck.
- ➔ Att tillåta endast helt nödvändiga besök i besättningen.
- ➔ Att alla som går in i ett fjäderfästall ska ha rena kläder, rena skor samt tvättade händer.
- ➔ Att vilda fåglar inte ska ha tillträde in till djuren via öppna dörrar, fönster eller ventilation. Minimera foderspill och annat som lockar vilda fåglar till tamfjäderfä.
- ➔ Att avstå kontakt med fjäderfä under minst 48 timmar om du har varit på utlandsresa där du haft kontakt med fjäderfä.

Möjliga smittvägar i en fjäderfäbesättning

Om din besättning är misstänkt smittad eller smittad

Det här händer på din gård om den misstänks vara drabbad av Newcastlejuka eller högpatogen fågelinfluensa

Du ska alltid kontakta en veterinär om dina fjäderfän har symtom som kan tyda på allvarliga problem i din besättning. Innan veterinären kommer är du som djurägare (aktör) skyldig att vidta vissa åtgärder för att förhindra att sjukdomen sprids.

Du ska:

- stänga in dina fjäderfän inomhus om de hålls ute.
- stoppa alla förflyttningar av djur, produkter eller gödsel, redskap etc.
- vidta kompletterande biosäkerhetsåtgärder som till exempel att använda desinfektionsmedel vid in- och utgångar till de byggnader där fjäderfän är inhysta liksom vid infarten till själva anläggningen.
- informera personal och se till att de inte rör sig mellan avdelningar utan att vidta försiktighetsåtgärder och/eller till andra anläggningar med fjäderfä.

När veterinären är på din anläggning kan hen i sin tur kontakta Statens veterinärmedicinska anstalt, SVA, och diskutera symtombilden och vilken provtagning som skulle kunna vara aktuell. Veterinären inför restriktioner på din besättning och startar en smittutredning om misstankar om fågelinfluensa eller Newcastlejuka inte kan avfärdas och tar prover som skickas till SVA.

I vissa fall får Jordbruksverket uppgifter från SVA angående tex ökad dödlighet i en besättning. Smittskyddshandläggaren på Jordbruksverket tar kontakt med dig och informerar muntligt om vilka restriktioner som ska gälla på grund av misstanke

om sjukdom. Du får även ett skriftligt beslut om vilka restriktioner som gäller. Jordbruksverket utser en så kallad ansvarig veterinär som ska skickas till din gård för att starta en smittutredning och för att ställa upp spärranordningar på lämpliga platser vid ingångar/infarter till din gård.

De restriktioner som införs för din gård betyder att den avskiljs från omgivningen och att hanteringen av djur och varor begränsas. Syftet med dessa restriktioner är att förhindra att smitta sprids från din anläggning.

Vad gör veterinären på din gård

Den ansvarige veterinären ska tydligt ange restriktionsområdets yttre gränser samt påbörjar en smittutredning.

Veterinären sätter upp särskilda skyltar och spärrar på lämpliga platser. Initialt kan det i vissa fall räcka med att rep, plastband eller motsvarande spänns upp över vägarna.

För mer långvariga eller hållfasta avspärningar kan det krävas avstängning med vägbom eller likvärdigt vid tillfartsvägarna.

Ofta är det inte nödvändigt att sätta upp avspärningar runt hela det spärrförklarade området. Det räcker i regel med att tillfartsvägarna till anläggningen stängs av för att förhindra trafik till och från området.

Ibland kan det hända, att de fysiska avspärningarna inte sätts, på grund av att det gått kort tid mellan misstanke och provsvar, men samma formella begränsningar gäller.

Restriktioner som införs innebär bland annat att inga fjäderfän, konsumtionsägg eller kläckägg får lämna gården. Inga redskap, utrustning, gödsel, urin eller annat avfall får lämna gården. Det råder även tillträdesförbud på din gård. Det innebär bland annat att du även måste stoppa gårdsförsäljning om du har en sådan.

Om du har verksamhet med ekologisk eller fjäderfäproduktion med utevistelse får du instruktion om att stänga in dina djur.

Om det skulle vara nödvändigt att en foderbil levererar foder till din gård under tiden för misstanke kan Jordbruksverket ge tillstånd för den leveransen med särskilda villkor. Bilen måste rengöras och desinficeras innan den lämnar gården. Desinfektionsbarriärer ska upprättas vid ingångarna till stallarna.

Du kommer även att få svara på en del frågor som är relevanta för arbetet som till exempel

- antalet djur, djurarter eller djurkategori som hålls på anläggningen,
- antalet döda samt antalet djur med kliniska symtom (antalet kan uppskattas),
- senaste leveranser till och från din gård,
- eventuella besök eller andra typer av kontakter med din gård,
- hygienrutiner på din gård,
- hur många hus eller avdelningar som finns, och så vidare.

Det är viktigt att du har dessa uppgifter uppdaterade. De är viktiga för att Jordbruksverket bland annat ska kunna agera snabbt om det finns anledning att misstänka att smittan spridit sig till exempelvis en kontakthanläggning.

Du kommer att få information om när proverna förväntas vara klara och vad som händer i fall att proverna blir positiva. Vi kontaktar dig först när vi vet provsvaret.

Innan provsvaret kommer

I väntan på provsvaret arbetar smittskyddshandläggare på Jordbruksverket vidare. Information om ett misstänkt sjukdomsutbrott skickas till

- Internt inom Jordbruksverket
- Livsmedelsverket
- Den aktuella länsstyrelsen
- Svenska ägg
- Svensk fågel
- LRF
- Linde gas (företaget som levererar gas i fall att avlivning med gas i stall blir aktuellt vid bekräftat fall)
- Konvex och Svensk Lantbrukstjänst (företag som transporterar och hanterar kvittblivning av kadaver)

Jordbruksverket tar fram kartor med alla anläggningar som håller fjäderfä eller fåglar i fångenskap (såsom hobbyhöns) som ligger inom skydds- och övervakningszonen. Skyddszonen omfattar tre kilometers radie runt om din gård och övervakningszonen omfattar 10 kilometers radie runt om din gård. På det sättet kan vi se hur många anläggningar som skulle vara drabbade av eventuella restriktioner. Vi förbereder oss i fall att din besättning skulle visa sig vara smittad.

Resultatet av provanalysen meddelas alltid till Jordbruksverket och den ansvariga smittskyddshandläggaren informerar dig via telefon. Om proverna är negativa hävs alla restriktioner och ärendet avslutas. Du får senare ett skriftligt beslut via e-post. Detta ska du meddela att du mottagit i ett skriftligt svarsmail så snart du läst beslutet.

Det här händer efter att du fått besked om att proverna är positiva

Om proverna visar att dina fjäderfän är drabbade av högpatogen fågelinfluensa eller Newcastlejuka fattar Jordbruksverket ett nytt beslut om vilka restriktioner som ska gälla, samt att besättningen ska avlivas och att ägg från djuren på anläggningen ska destrueras. Detta gäller även de ägg från din gård som eventuellt levererats till äggpackeri under den period som smittan funnits i din besättning. Även kläckägg från avelshöns ska destrueras. När alla avlivade djur och ägg har skickats till destruering ska en sanering av djurutrymmen samt andra utrymmen som är eller misstänks vara kontaminerade startas. Målet med saneringen är att minimera risken för att nya djur senare blir sjuka av eventuell smitta som finns kvar i miljön. Saneringen utförs på anläggningar som har drabbats av Newcastlejuka eller högpatogen fågelinfluensa och regleras av EU-lagstiftning. Reglerna måste följas för att Sverige ska kunna friförklaras från den aktuella sjukdomen.

Det här är du som djurägare ansvarig för

Som djurägare deltar du i bekämpningen av smittan, ansvarar för gårdens drift och upphandlar de varor och tjänster som är kopplade till saneringen.

Du är, enligt reglerna, ansvarig för att utföra saneringen eller beställa och betala för tjänster från företag som ska utföra arbetet. Jordbruksverket betalar sedan ut ersättning enligt fastställda regler. Dina kontakter på Jordbruksverket, länsstyrelsen och näringsens organisationer kan ge dig stöd att beställa tjänster från företag.

Eftersom det är du som bäst känner din besättning har du unika möjligheter att förutse problem och föreslå praktiskt genomförbara lösningar. Genom att delta aktivt i planeringen medverkar du till att bekämpningen blir så smidig och effektiv som möjligt.

Du ansvarar för att saneringen görs enligt den beslutade saneringsplanen.

Du har arbetsmiljöansvar i de fall du hyr in arbetskraft eller utnyttjar egen personal till att utföra arbetet. Ansvaret innebär att du ska vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för skada eller olycksfall. Ansvaret är begränsat till det arbete som den inhyrda arbetskraften utför på din gård i samband med saneringen. Jordbruksverket har arbetsmiljöansvaret i de fall då Jordbruksverket anlitar personal. På Arbetsmiljöverkets webbplats www.av.se finns risker i olika arbetsmiljöer beskrivna och där kan du även läsa om vilka författningar som är aktuella. På Arbetsmiljöverkets webbplats går det även att beställa trycksaker, till exempel handbok om personlig skyddsutrustning och om desinfektion. Det finns även möjlighet att kontakta sakkunnig handläggare på Arbetsmiljöverket om du har frågor om en specifik arbetsmiljörisk.

Du har ett rådighetsansvar vilket innebär att du ska bidra till att minska riskerna på gården genom att informera om dem.

Det här är den ansvariga veterinärens uppgifter

Den veterinär som ska delta vid smittutredningen på din anläggning måste vara en officiell veterinär som är utsedd av Jordbruksverket. Officiella veterinärer är veterinärer med ett särskilt förordnande av Jordbruksverket och de är nyckelpersoner i arbetet med att förebygga och förhindra spridningen av smittsamma sjukdomar. Veterinären ska övervaka att de beslut som Jordbruksverket fattar efterlevs så att smittan inte sprids från anläggningen och att anläggningen saneras effektivt. Veterinären ska även skriva en saneringsplan i samråd med dig. Planen ska Jordbruksverket godkänna och kontrollera att den efterföljs. Veterinären är en viktig länk i kommunikationen mellan dig och myndigheten men i första hand är veterinären ett stöd för dig. Det är en fördel om veterinären sedan innan har kunskaper om din verksamhet. Vid behov kan Jordbruksverket utse ytterligare en ansvarig veterinär beroende på omfattningen av arbetet med saneringen.

Så går processen till

Avlivning av djur

Alla fjäderfän på din gård avlivas. Det ska göras så fort som möjligt och på ett sådant sätt att risken för att sjukdomen sprids är minimal. Den avlivningsmetod som används vid avlivning av kommersiella fjäderfäbesättningar är gasning i stall med koldioxid (CO₂).

Företaget som levererar gas vid gasavlivningar av fjäderfän i stall i Sverige är Linde Gas. Det är du som djurägare som ska beställa gas för avlivning. Det är väldigt viktigt att du anger anledningen till varför djuren ska avlivas så att företaget kan prioritera just din beställning. Ange alltid ditt kundnummer, eller registrera dig som kund, hos Linde Gas.

För att Linde gas ska kunna genomföra arbetet måste gasrör/gasanslutningar i stallbyggnaderna vara installerade och besiktigade av en servicetekniker från företaget. Det är viktigt att du tillsammans med Linde Gas diskuterar vilken typ av gasinsläpp till stallarna som finns, om det redan finns sådana installerade. Du som djurägare är ansvarig för att rätt mängd gas används. Den mängd koldioxid som krävs för att uppnå 80 % koncentration beräknas genom följande formel:

$$[\text{stallvolym (m}^3\text{)} \times 1,8 \times 0,80]$$

Du kommer även att få skriftliga instruktioner om hygienrutiner i samband med avlivningen av Jordbruksverket.

Avlivade djur och ägg som finns på din anläggning ska transporteras i containrar till Konvex:s anläggning i Mosserud. Det är du som ska beställa containrar som ska vara täta och förslutna det vill säga med lock på. Du ska anlita personal som ska plocka ut de avlivade djuren, detta kan vara egen personal eller genom en saneringsfirma.

Tänk på!

- ➔ Att det är krav vid förprövningspliktig nybyggnation av höns- och kalkonstallar att det ska installeras fast genomföringsrör för gasinsläpp, ett så kallat munstycke. (Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2020:22) om slakt och annan avlivning av djur – kapitel 9, 19 §). Om du har missat att göra det – då är det kanske dags att göra detta nu. Avlivningen kan dröja onödigt länge om du måste göra installation av gasrör i samband att din besättning blir drabbad av Newcastlejuka eller högpatogen fågelinfluensa.
- ➔ Redan nu om du kan skaffa personal på kort tid som ska plocka ut de avlivade djuren. Om du inte kan ordna det och din besättning blir drabbad av Newcastlejuka eller högpatogen fågelinfluensa ska du förmedla det till smittskyddshandläggare på Jordbruksverket eller den ansvarige veterinären för att få hjälp med att hitta personal. Samma gäller om du inte har personal som kan utföra preliminärdesinfektion.

Så genomför du en preliminärdesinfektion

I samband med avlivning utförs även det första steget i saneringen, så kallad preliminärdesinfektion. Syftet med preliminärdesinfektion är att snabbt döda smittämnet i miljön och att därmed minska risken för smittspridning i samband med grovrengöring. Första steget efter avlivningen är att kropparna, innan de tas ut från stallet, sprutas med desinfektionsmedel. När kropparna är utplockade utförs preliminärdesinfektion av stallet som ska verka i 24 timmar. Instruktioner om hur man ska utföra preliminärdesinfektion får du av Jordbruksverket. Beroende på storleken av din anläggning kan desinfektionen utföras av din personal eller av saneringsfirman som du anlitar. Man kan applicera desinfektionsmedlet med något av följande alternativ:

- koncentratspruta (multispruta),
- vissa högtryckstvättar (men inte under högt tryck),
- ryggsspruta, eller
- sprayflaska för mindre ytor.

Den personal som ska utföra preliminärdesinfektion kommer att få skriftlig information om hur preliminärdesinfektion ska utföras. Veterinären ska övervaka och intyga att preliminärdesinfektionen har skett korrekt.

Tänk på!

- ➔ Om du inte har utrustning för preliminärdesinfektion på din gård – ska du på kort tid kunna låna eller skaffa relevant utrustning, alternativt anlita ett kompetent saneringsföretag för denna uppgift.

Desinfektionsmedel

Desinfektionsmedel som ska användas vid saneringen av Newcastlejuka och högpatogen fågelinfluensa ska ha bevisad effekt mot aktuellt virus och ska även vara acceptabel ur miljö- och arbetsmiljösynpunkt. Vid samtliga användningsområden, utom preliminärdesinfektionen, ska minsta verkningstid enligt produktinformationen tillämpas. Vid tidigare utbrott har Parvocid använts men även andra preparat som innehåller glutaraldehyd kan användas som desinfektionsmedel.

Gårdsbesök

Efter att djuren har avlivats och preliminärdesinfektionen är klar kan det bli aktuellt med ett gårdsbesök som Jordbruksverket organiserar. Våra tidigare erfarenheter vid utbrott visar att de här mötena brukar uppskattas av alla involverade. Det underlättar arbetet när alla träffas innan och förstår sina olika roller och ansvar under saneringen. Besöket på gården är också till för att de myndigheter och personer som har en avgörande roll i saneringsarbetet, ska få en god inblick i hur anläggningen fungerar och ser ut och få en gemensam bild av förutsättningarna på gården. En viktig del är att identifiera behov av ytterligare utredning av hur saneringen eller destrueringen ska gå till. Målet är att utföra en sanering som är så effektivt som möjligt ur såväl ekonomiska, miljömässiga som smittskyddsmässiga aspekter.

Följande personer kan komma att delta på ett gårdsbesök:

- den ansvariga veterinären,
- länsveterinär,
- representant från SVA:s epizootigrupp,
- representanter från kommunens miljökontor,
- smittskyddshandläggare, ersättningshandläggare och saneringsexpert från Jordbruksverket.

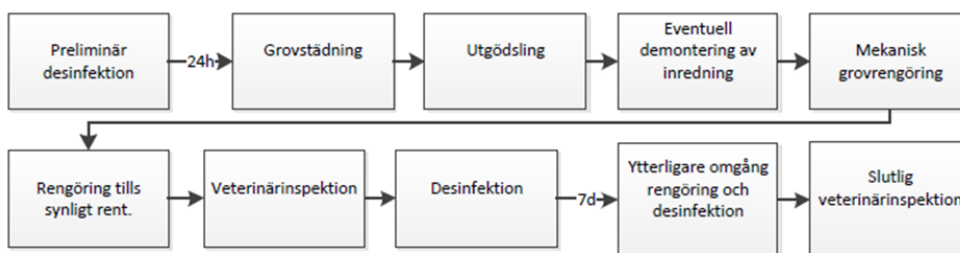
Du kan själv välja att bjuda in personer som är viktiga för dig i den här situationen, det kan vara representanter från ditt försäkringsbolag, näringen eller LRF.

Om du inte har en lokal på din gård för att ta emot dessa besökare, brukar Jordbruksverket organisera första delen av mötet på en plats som ligger nära din gård. Det är Jordbruksverket som är ordförande på den första delen av mötet och då presenteras alla deltagare och förklaras vilken roll man har i det följande arbetet med saneringen. Du kan då ställa de frågor som du anser är viktiga för dig. Därefter besöker gruppen din gård för att identifiera vilka specifika frågor som kan bli aktuella att ta en diskussion om som rör saneringen. Jordbruksverket tar foton som är till hjälp för saneringsarbetet efter ditt samtycke. Jordbruksverket står för alla kostnader för besöket och ordnar så att alla besökare har skyddskläder.

Så sanerar du

EU-lagstiftningen reglerar hur saneringen går till på en fjäderfäanläggning som drabbats av Newcastlejuka eller högpatogen fågelinfluensa.

Saneringen för både Newcastlejuka och högpatogen fågelinfluensa ser så här ut:

Det är den ansvarige veterinären som med ditt stöd och din hjälp tar fram ett förslag på hur saneringen ska gå till. I det förslaget ska det finnas instruktioner om hur saneringspersonal ska utföra arbetet på ett säkert sätt så att ingen spridning av viruset sker under arbetet. Det ska finnas detaljerade instruktioner om bland annat

- hur inredningen ska saneras,
- vilka delar av inredningen eller annan utrustning som ska kasseras,
- vilka delar av inredningen som måste demonteras för att kunna saneras,
- tidsplan för vissa arbetsmoment, och så vidare.

Förslaget skickas till smittskyddshandläggarna på Jordbruksverket som tillsammans med SVA granskar det och kan föreslå ändringar. Det kan finnas behov av att ha gemensamma telefonmöten med dig och den ansvarige veterinären för att diskutera vissa delar av saneringsplanen för att hitta de bästa lösningarna. När alla är överens om vad och hur saneringen ska genomföras godkänner Jordbruksverket saneringsplanen med ett beslut där hela saneringsplanen bifogas. Kopior på samtliga beslut som fattas vid utbrottet skickas till SVA och länsstyrelsen.

Den godkända saneringsplanen är ett viktigt underlag för dig och saneringspersonalen men även för handläggarna som senare ska fatta beslut om ersättning. Du ska föra dagboksanteckningar om vilket arbete som har utförts, vem som har gjort det, antalet arbetstimmar och de eventuella maskiner som har använts.

Under saneringen kan det uppstå situationer som man inte har räknat med i den godkända saneringsplanen. Då är det viktigt att du tar kontakt med den ansvarige veterinären för att diskutera den frågan. Veterinären tar i sin tur kontakt med smittskyddshandläggaren på Jordbruksverket. Alla ändringar ska godkännas av Jordbruksverket. Oftast räcker det med att den ansvarige smittskyddshandläggaren genom tjänsteanteckning beskriver frågan och lösningen på det med information till ersättningshandläggarna. Om det skulle handla om flera och omfattande ändringar ska saneringsplanen skrivas om och godkännas på nytt.

Det är viktigt att alla detaljer kommer med i saneringsplanen då detta är underlag för senare ersättning.

Att ta fram en färdig saneringsplan kan ta tid, men man ska sträva efter att den ska vara klar så snart som möjligt. Under tiden arbetet med saneringsplanen pågår man kan börja med vissa saneringsmoment i samråd med den ansvarige veterinären och Jordbruksverkets smittskyddshandläggare. Det är en fördel om du eller den som du ger i uppdrag, kan börja med grovstädning och gödsla ut i ett tidigt stadium så att ett eventuellt saneringsföretag kan påbörja själva rengöringen utan fördröjning. Rengöringsdelen tar cirka tre till fyra veckor beroende på bland annat storleken på anläggningen. Det saneringsföretag som anlitas kan uppskatta tidsåtgången för arbetet när de lägger offerten.

Tänk på!

- ➔ Att du ska föra dagboksanteckningar över sanering som ska visa vilket arbete som har utförts, vem som har gjort det, antalet arbetstimmar och de eventuella maskiner som har använts.

Så hanterar du avfall

Vid saneringen kommer en del av det som räknas som "icke saneringsbar inredning" kasseras som smittfarligt material. Detta material transporteras på ett särskilt sätt och hanteras av särskilda förbränningsanläggningar. Det kan också finnas en del material som sanerats men som kasseras på grund av att den inte kan användas, eller att saker gått sönder. Det materialet klassas inte som farligt och skickas som vanligt avfall.

Tänk på!

- ➔ Att informera det aktuella företaget om vilken typ av farligt avfall det handlar om (plast, metall, trä), mängd och storlek. Du kan få instruktioner av företaget om hur materialet ska vara packat. Du kan få hjälp med

beställning av den utredande veterinären eller Jordbruksverkets smittskyddshandläggare.

Så hanterar du gödsel

Gödsel och använt strö kan tas om hand på flera sätt. Man kan gräva ner det eller förbränna det men oftast samlar man det på en lämplig plats i en hög så kallad stuka. Den ansvarige veterinären planerar, tillsammans med dig och kommunens miljöinspektör, placeringen av stukan och vilket tillvägagångssätt som är lämpligt. Stukan bör till exempel ligga på en avskild plats där varken människor, djur eller fordon passerar. Den bör också ligga så det vid regn eller snösmältning inte rinner vatten från stukan till vattendrag. Den bör inte heller läggas på en plats med underliggande täckdikning.

Du ska isolera stukans yta genom att täcka den med halm eller plast. Det är viktigt att skydda stukan mot vilda djur såsom rävar, vildsvin och fåglar. I vissa områden är det aktuellt att sätta upp elstängsel för att skydda stukan. Den ansvariga veterinären ska kontrollera temperaturen i stukans olika delar varje vecka med en termometer eller ett temperaturspjut.

Tänk på!

- ➔ Vilken plats det skulle vara lämpligt att anlägga en stuka på din mark?
- ➔ Att du kan kontakta din kommun i förväg för att få information om den platsen uppfyller de krav som ställs när det gäller t.ex. underliggande täckdikning.

Så hanterar du tvättvatten

Du måste omhänderta en hel del tvättvatten vid saneringen. Mängden beror på storleken av din anläggning.

Du ska tvätta djurutrymmena två gånger med minst en veckas mellanrum. Tvättvatten från den första tvätt omgången anses vara smittförande och måste renas innan vidare hantering. Det vattnet kan du samla i en gödselbrunn, om det finns, eller i särskilda tankar som måste beställas. Vattnet ska blandas med kalk så att pH värdet höjs till pH 10 i hela volymen vatten. Efter att pH 10 har mätts ska tvättvattnet stå i 48 timmar innan den kan hanteras vidare. För att undvika att sediment bildas på gödselbrunnens botten måste du röra om i tvättvattnet.

Tänk på!

- ➔ Hur tvättvatten skulle kunna hanteras på din gård.
- ➔ Måste du beställa en tank för att samla in vatten?
- ➔ Skulle du behöva hjälp med det?

Kontroll av utförd sanering

När saneringen är klar ska den ansvariga veterinären göra den sista kontrollen och godkänna saneringen, det vill säga bekräfta att alla åtgärder enligt saneringsplanen är utförda. I samband med det fyller veterinären i en rapport som skickas till Jordbruksverket.

Insättning av nya djur och åtgärder under 21 dagar efter insättning

Efter att saneringen är klar och godkänd måste stallbyggnaderna stå tomma i 21 dagar innan du tidigast får flytta in nya djur. Tomhållningstiden på 21 dagar börjar räknas 24 timmar efter att saneringen är godkänd. Alla restriktioner för din gård fortsätter att gälla ytterligare 21 dagar efter insättning av djur. Det ska göras provtagning av insatta fjäderfän samt klinisk undersökning av flocken. Detta görs av den ansvariga veterinären och Jordbruksverket står för dessa kostnader. Om du ska sätta in unghöns ska de provtas på den ursprungliga anläggningen och den provtagningen bekostas inte av Jordbruksverket. Du måste själv se till att den provtagningen genomförs. Efter 21 dagar, och när alla åtgärder under återinsättningstiden är klara upphävs restriktionerna för din anläggning och Jordbruksverket avskriver ärendet. Vi är klara!

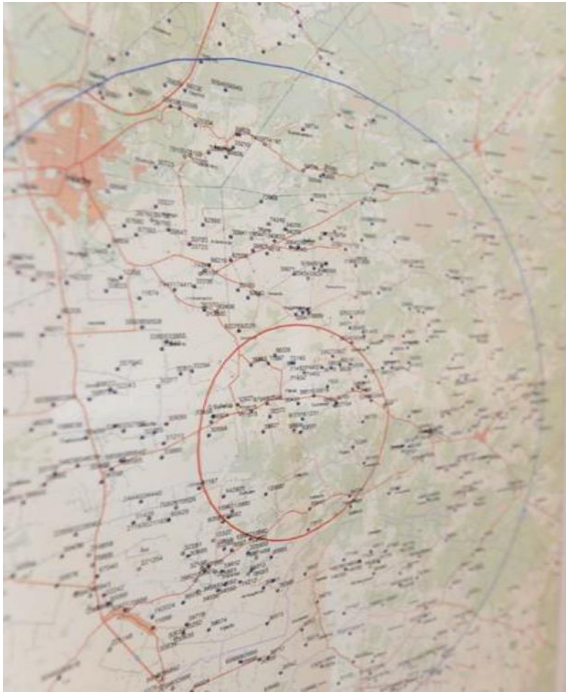
Tänk på!

- ➔ Att inte beställa nya djur innan tidsplanen för saneringen är helt klar. Glöm inte att räkna 21 dagars tomhållningstid när du ska beställa nya djur.

Det här händer runt om din gård

Samma dag som din gård smittförklarar upprättas så kallade restriktionszoner runt om din gård:

- Skyddszon som omfattar en radie på tre kilometer runt om din gård
- Övervakningszon som omfattar en radie på tio kilometer runt om din gård

Det innebär en hel del restriktioner för alla fjäderfäbesättningar som hamnar inom dessa zoner vad gäller transporter eller leveranser av fjäderfä och produkter från fjäderfä såsom till exempel ägg, kläckägg och gödsel. Restriktionerna gäller:

- Skyddszonen gäller 21 dagar efter att den har upprättats.
- Övervakningszonen gäller ytterligare 9 dagar efter det att skyddszonen tagits bort.

Det betyder att restriktionszonerna försvinner efter totalt 30 dagar om inget nytt fall har bekräftats i samma område.

Det är viktigt att restriktionerna inte fördröjs i onödan och att avlivning av djur med inledande preliminärdesinfektion utförs så snabbt som möjligt.

Regelbundna avstämningsmöten hålls med näringen, LRF och med SVA för att diskutera olika akuta frågor. Vid ett omfattande utbrott av högpatogen fågelinfluensa eller Newcastlejuka hålls regeringen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) kontinuerligt informerade om läget, vidtagna och planerade åtgärder, den förväntade utvecklingen och tillgängliga resurser. Vid förfrågan lämnas även underlag till den nationella samlade lägesbilden.

Internationell rapportering sker löpande till exempelvis Europeiska Kommissionen och World Organisation for Animal Health - WOA. H.

Jordbruksverket rapporterar bekräftade fall till EU genom olika rapporteringssystem. Efter att information nått alla stoppas all export av fjäderfä, fjäderfäprodukter och kläckägg från restriktionszonerna. Vissa länder utanför EU stoppar all import, inte bara från zonerna, utan ibland från hela län men oftast från hela Sverige. Det innebär stora ekonomiska förluster.

Då friförklaras Sverige

En viss tid efter att avlivningen och den preliminära desinficeringen av din gård är utförd, kan Sverige ansöka om friförklaring från Newcastlejuka eller högpatogen fågelinfluensa från EU.

Medialt intresse

Samma dag som ett fall av Newcastlejuka eller högpatogen fågelinfluensa har konstaterats publicerar Jordbruksverket information på sin webbplats i form av ett pressmeddelande. Man anger inte namn på gården eller djurägaren men kommunen där anläggningen ligger. I det pressmeddelandet anges ett antal kontaktpersoner från Jordbruksverket, länsstyrelsen och SVA som journalister kan kontakta för mer information. På det sättet minskar trycket från media på dig men det händer även att journalisterna vill prata med djurägaren. Om du inte vill tala med journalister kan du alltid hänvisa dem till de kontaktpersonerna.

Kortare pressmeddelande i form av uppdatering av läge kan vara aktuella beroende på omfattning och påverkan på andra fjäderfäbesättningar runt om din besättning.

Jordbruksverkets kommunikationskanaler

Förutom information på Jordbruksverkets webbplats används sociala medier till exempel Facebook och Twitter. Jordbruksverket kan också använda mail och SMS till de anläggningar som finns registrerade i restriktionszonen.

Ersättning – en viktig fråga för dig

Det innebär stora kostnader för dig när din gård drabbas av fågelinfluensa eller Newcastlejuka. Det innebär också kostnader för andra drabbade och för staten.

Du har rätt till ersättning för kostnader och förluster som uppstått på grund av beslut och restriktioner för din gård. Det gäller både om restriktioner införts på gården på grund av misstanke om smitta och när smitta bekräftats.

Du kan få ersättning för:

- förlorat djurvärde av de djur som avlivats,
- kostnader för avlivning av djur och bortskaffande av döda djur och produkter,
- kostnader för smittrening utöver normal rengöring, och
- produktionsbortfall.

Förlorat djurvärde

Du får ersättning för förlorat djurvärde när djur avlivats enligt avlivningsbeslut. Värdet för värphöns beräknas enligt en modell framtagen i samarbete med näringen. Värdet för slaktkycklingar beräknas utifrån kontrakt eller slaktvärde på din närmast föregående flock.

Om det handlar om särskilda raser i din besättning ska djuren innan avlivning värderas av en värderingsman, som Jordbruksverket utser på förslag av Länsstyrelsen. Har du särskilda raser är det viktigt att du meddelar veterinären så att hen tar kort på djuren innan de avlivas, detta så att värderingsmannen har ett underlag för bedömning.

Ersättning för smittrening

Du får ersättning för åtgärderna enligt saneringsplanen. Jordbruksverket gör avdrag för den normala rengöringskostnaden som du annars gör mellan omgångarna. Finns det åtgärder som innebär att du får en standardhöjning efter saneringen jämfört med tidigare, gör vi även avdrag för dessa. Målningsarbete är ett exempel på standardhöjning, eftersom du får en bättre och mer lättskött yta efter målningen. Står det i saneringsplanen att viss inredning ska kasseras, reducerar vi ersättningen beroende på ålder på det kasserade materialet.

Det merarbete du själv gör ersätter Jordbruksverket enligt två nivåer. Saneringsarbete ersätter vi med 250 kronor/timme och annat merarbete med 200 kronor/timme, om du inte kan styrka en annan timpenning. Har du använt dina egna maskiner till sådant arbete, ersätter vi dessa kostnader efter jämförelse med maskinkostnadskalkyler.

Ersättningsnivån för djurvärde och smittrening är 100 procent.

Ersättning för produktionsbortfall

Du får ersättning för produktionsbortfall. Det ska beräknas genom att uteblivna intäkter minskas med inbesparade kostnader. Ersättningsnivån för produktionsbortfall vid Newcastlejuka och högpatogen fågelinfluensa är 50 procent.

Det som inte ingår i ersättningen

Du får inte ersättning för:

- kostnader och förluster som beror på sjukdomen, till exempel för medicin, veterinärvård och självdöda djur,
- moms,
- kostnader för att sammanställa ansökan om ersättning, eller
- kostnader för ekonomisk och juridisk rådgivning.

Då kan du söka ersättning

Du kan söka ersättning när du haft en kostnad eller förlust. Ansökan om ersättning för djurvärden och destruerade ägg ska ha kommit in till Jordbruksverket senast 2 månader efter att djuren har avlivats eller äggen har destruerats. För övriga anspråk gäller att din ansökan kommer in till Jordbruksverket inom 6 månader från att restriktionerna på din anläggning har hävts eller att kostnaden har uppstått. När en ansökan har kommit in för sent är rätten till ersättning förlorad.

Det ska din ansökan innehålla

Du kan hitta ”Ansökan-ersättning enligt epizootilagen” i Jordbruksverkets webbutik

[Ansökan - ersättning enligt epizootilagen - Jordbruksverket](#)

- Personuppgifter
- Bankkontonummer och bank där du vill ha ersättningen insatt
- Din underskrift och summering av kostnader och förluster
- Vad du vill ha ersättning för och hur mycket du vill ha i ersättning
- Underlag som styrker dina anspråk
- Kopior av fakturor tillsammans med arbetsrapport eller andra underlag som beskriver vad fakturorna avser samt betalningsdokument som visar att de är betalda. Samtliga underlag och specifikationer till fakturan ska också skickas med ansökan. Om underlagen saknas behöver du be om att få dessa.
- Dagboksanteckningar, när ansökan gäller merarbete och smittrening. Anteckningarna ska visa vilket arbete som har utförts, vem som har gjort det, antalet arbetstimmar och de eventuella maskiner som har använts.
- Produktionsuppgifter som är specifika för din gård när ansökan gäller produktionsbortfall.

Tänk på!

- ➔ Att Jordbruksverket kan göra delutbetalningar så att du inte drabbas av alltför stora ekonomiska påfrestningar.
- ➔ Att så fort du fått en faktura kan du söka ersättning för kostnaden. Skicka in ansökan tillsammans med kopia av fakturan.
- ➔ En delutbetalning kan göras på upp till 80 procent av den delen av fakturan som kan ersättas. Ersättningen betalas normalt ut inom 14 dagar efter att ansökan kommit in. En slutreglering kan sedan göras när du skickat in betalningsdokument som visar att fakturan är betald.
- ➔ Att du ska minimera dina kostnader och förluster.
Granska därför inkomna fakturor kritisk då du har ansvar för beställning av varor och tjänster. Samtliga underlag och specifikationer till fakturan ska också skickas med ansökan. Om underlagen saknas behöver du be om att få dessa. Du har även ansvar för att det som har fakturerats är utfört enligt saneringsplanen. Det är endast kostnader för beslutade åtgärder som kan ersättas. Ersättningen kan jämkas enligt 16 § epizootilagen (1999:657), om du uppsåtligt eller genom vårdslöshet själv medverkat till att det har uppstått kostnader eller förluster. Detta gäller också om du inte rättar dig efter föreskrifter och fattade beslut.

Om roller och aktörer

Jordbruksverkets roll när din gård drabbas av en sjukdom som ska bekämpas

Jordbruksverket har en ledande och samordnande roll för att förebygga och bekämpa de sjukdomar som ska bekämpas. Jordbruksverket ska förebygga spridning av och bekämpa smittor hos djur i människans vård.

Jordbruksverket har ett särskilt samverkansansvar gentemot andra statliga myndigheter, kommuner med flera som är berörda av förekomst av smittsam sjukdom. Jordbruksverket ska särskilt samverka med länsstyrelserna i deras roll som områdesansvariga myndigheter.

Det arbetet görs med normal grundbemanning och hanteras av Smittbekämpningsenheten med enhetschefen som ledare. Även handläggarna från enheter som hanterar animaliska biprodukter deltar i det arbetet.

Jordbruksverkets krisorganisation hanterar extraordinära händelser. Den kan verka parallellt med den dagliga verksamheten under en begränsad tid. Syftet med den är, dels att skapa utrymme och arbetsro för den personal som ska hantera händelsen, dels att säkerställa snabba beslutsvägar genom att se till att nödvändiga resurser finns tillgängliga under en samlad ledningsstruktur. Om Jordbruksverket inte kan hantera en händelse med normal grundbemanning (grönt läge) beslutar krisorganisationens ordförande om ändrad beredskapsnivå till höjd eller till högsta krisledningsnivå (gult eller rött läge). Berörd personal befrias då från sina ordinarie arbetsuppgifter för att istället arbeta i krisorganisationen.

Vid händelser som kräver att stora resurser sätts in i närheten av händelsen, kan ordförande för krisledningen vid Jordbruksverkets krisorganisation besluta om att upprätta en eller flera operativa ledningscentraler regionalt. Jordbruksverket har efter samråd med länsstyrelserna utsett ett antal platser inom respektive län som det är lämpligt att upprätta ledningscentraler vid.

Vid varje utbrott görs en bedömning om beredskapsnivån ska höjas eller ej.

Andra aktörer och deras roll vid ett utbrott

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA)

Som nationellt referenslaboratorium ansvarar för diagnostik av smittsamma sjukdomar. SVA är riskvärderande expertmyndighet med beredskapsuppdrag. Vid ett utbrott är SVA rådgivande i sanerings- och smittskyddsfrågor och granskar saneringsplaner vid behov. SVA tar också fram instruktioner om hur undersökningar och provtagningar ska gå till, samt deltar i smittspårningsarbetet.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen som är en regional myndighet har en stödjande funktion. Den ska bland annat samverka med berörda myndigheter på regional och lokal nivå och skapa kontakter mellan dessa och Jordbruksverket vid ett utbrott av en sjukdom som ska bekämpas. Länsstyrelsen analyserar och förmedlar också lägesinformation till alla berörda regionala organisationer.

Livsmedelsverket

Livsmedelsverket ansvarar för livsmedelssäkerhet, det vill säga ansvarar för slakt och kontroll av hantering av djurprodukter avsedda som livsmedel vid misstanke om eller utbrott av en sjukdom som ska bekämpas.

Branschorganisationer

Svensk Fågel och Svenska Ägg medverkar med råd, stöd och resurser vid förekomst av smittsamma sjukdomar.

LRF

En representant från LRF:s omsorgsgrupp kan ge råd och stöd till djurägaren.

Kommunen

Kommunens miljöförvaltning gör bedömningar som grundar sig i miljölagstiftningen i frågor som gäller avfall.

Myndighet för samhällsskydd och beredskap - MSB

Ansvarar bland annat för lagstiftningen kopplad till transport av farligt gods.

Naturvårdsverket

Ansvarar bland annat för avfallslagstiftning.

Regionens smittskydds-enhet

Vid zoonoser ska smittskydds-enheten informera och hantera frågor som rör smittspridning till människor.

Aktuell lagstiftning

Epizootilag (1999:657) – saknummer K 1

Epizootiförordning (1999:659) – saknummer K 2

Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2021:48) om förebyggande och bekämpning av vissa djursjukdomar – saknummer K 3

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/429 av den 9 mars 2016 om överförbara djursjukdomar och om ändring och upphävande av vissa akter med avseende på djurhälsa ("djurhälsolag").

Kommissionens delegerade förordning (EU) 2020/687 av den 17 december 2019 om komplettering av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/429 vad gäller bestämmelser om förebyggande och bekämpning av förtecknade sjukdomar.

Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1999:105) om ersättning på grund av beslut med stöd av epizootilagen (1999:657) – saknummer K 7